

שיר-השירים אשר לשלמות

שירה ראשונה בתולדות ישראל מתי נאמרה? – שירה ראשונה אמר משה ואמרו ישראל בראותם את מצרים מת על שפת ים סוף. ... על תבוסת מצרים נאמרה השירה, ועל-ידי אדון הנביאים נאמרה, ברוח-הקודש. בנפול אויב ישראל שְמחה נפשו. בנפול קורח אויבו – לא שמח משה, ולא אמר שירה. בנפול אויב ישראל – מצווה לשמות, מצווה לומר שירה.

שירה ראשונה גם מרים אמרה, בקחתה את התוף בידה, בטוב עליה לבה, בְּגֵאוֹת גלי נפשה, בזוכרה את משה בחולשת ילדותו – עזוב על פני ים שנאה – ועתה כה גָּאָה, ועתה כה גָּבַר, וחלק לה בהצלת נפשו. ודבורה הנביאה שירה אמרה.

ושוב: על נצחון ישראל נאמרה שירתה. כבר לא בידי אֶל־הים בלבד, כי אם בידי לוחמי ישראל נפל אויב אשר פָּרַע פְּרָעוֹת בישראל: "כִּן יֵאבְדוּ כָּל אוֹיְבֶיךָ ה' שרה דבורה, אשה גם אִם בישראל.

נתשקוט הארץ ארבעים שנה; היה זה זמן רב מאוד – לצבירת כוחות, למלא את הארץ. כי טרם הגיעה אחרית הימים, במ לא ישא גוי אל גוי חרב, במ יגור זאב עם כבש. ועד אז: מוטב היותך זאב מהיותך כבש. כל הכבשיות שפנפש, כל הרפנות ואהבת-השלום – פנימה. הביתה. וכל הזאביות – חוצה, אל מול פני אויבים.

*

ומי עוד אמר שיר?

דָּוִד אמר שיר ומזמור. ביום מלחמה ובתום מלחמה. ובשירת הסיכום הגדולה שלו הוא שר ואמר: אֶרְדָּפָה אוֹיְבֵי וְאֶשְׁמִידֵם / וְלֹא אָשׁוּב עַד פְּלוֹתֵם. / וְאֶכְלֵם וְאֶמְחָצֵם וְלֹא יִקְוּמוּן ... / עַל כֵּן אוֹדָךְ ה' בְּגוֹיִים / וְלִשְׁמֵךְ אֶזְמֵר. / מְגִדּוֹל יְשׁוּעוֹת מְלִכּוֹ / וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לְמִשְׁיחוֹ ...". (שמואל-ב' כ"ב ל"ח-נ"א).

זהו משיח המוחץ אויבים, וזהו חסד אֶל־הים הנותן למלך ישראל עוז נפש וכוח יד למחוז אויבים בל-יקומון. ...

דָּוִד המלך אהב, ידע אהבה. נפש גדולה היתה לו. כל-כולו נפש גדולה בנגינה, בשירה, במלחמה, באהבה. גדול משוררי ישראל, גדול לוחמי ישראל, אולי גם גדול אוהבים בישראל, באהבתו את אֶל־היו, את עמו, את מלכו-רודפו, את יהונתן, את בנו המורד-בו – ובאהבתו נשים, ממכל עד בת-שבע.

גדול באהבתו, כבשירתו, כבמלחמתו.

*

להוציא את שיר-השירים – המופלא שבשירי-האהבה – לא מסופר לנו דבר על אהבתו של שלמה. מלך גדול היה, מלך חכם היה, מלך בונה היה. לבו כה מלא חוכמה היה – עד שלא נותר בו עוד מקום לאהבה של ממש, כדוד אביו.

שהרי אין לתפוס בבחינת אהבה את האמרה המקטרגת הברורה: "וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה אָהַב נָשִׁים נְכָרִיּוֹת רַבּוֹת ... וַיְהִי לוֹ נָשִׁים שְׂרוֹת שְׁבַע מֵאוֹת וּפְלִגְשִׁים שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת, וַיִּטּוּ נָשָׁיו אֶת לְבָבוֹ"; (מלכים-א' י"א, א' ג').

ומכיוון שבעברית המקראית השורשית הלב הוא מקום החוכמה, הרי פירושו של דבר שבגלל הנשים הנוכריות איבד שלמה את חוכמתו, אשר היא שהיתה עיקר כוחו. ... אכן, גם מלך השלום היה. ואולי זה באמת מקור שמו לאחר שהוסב שמו הראשון, ידידיה.

והנקל היה לו להיות מלך השלום על הבסיס האיתן של ארץ ישראל שלמה שהנחיל לו דוד אביו, במלחמות רבות וקשות. הוכנעה דמשק. נכבשה עמון. פלשתים הוכו מכה ניצחת. בקושי נותרה להם רצועת-עזה. ים-סוף פתוח לסחר למרחקים.

אכן, עת השלום הגיעה. לא של אחרית-הימים עדיין – אך לשנים רבות, שנות שגשוג כלכלי ובניה רבתי, מפוארת. בבית-המקדש ישירו את שירי דוד. השלום הוא ירושת מלחמות דוד. שלמה עצמו, כל-כולו, פרי אהבת דוד. כמו נתמצו בו – בדוד יחיד ומיוחד זה – כל עוצמת הגבורה, השירה והאהבה.

*

ושיר השירים?

"שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשֹׁלֹמֹה". אם לשלמה – לשלמה הצעיר הוא: בטרם שובע. (הערה 1) כי שיר השירים הוא לשלמות. יש שיר לשלום. שיר-השירים הוא רק לשלמות. וכיסופים הם תנאי לשלמות הנפש. נפש נופשת איננה נפש עוד. ולכך מרמזת אמרת חסידות: הלב השלם ביותר הוא לב נשבר; היפוכו של הלב השָׁמֵן.

מה יופיו, מה חינו של שיר-השירים?

בזה "דודי חֶמֶק עֶבֶר", בזה "אָנָּה הֶלֶךְ דֹּדֶיךָ", בזו "נִפְשִׁי יִצְאָה בְּדַבְּרוֹ", במשחקי אור וצל, יום וערב, חמוקי ירכיים, חגוי סלעים, בתרי הרים. ואותם תחנונים שב"פְּתָחִי לִי", אותו רז שב"גֵּן נְעוּלִי" – יותר אהבה יש בהם מאשר בכל "עושי האהבה" הנבובים, המשועממים, "החופשיים" של ימינו אלה. ...

שירי-השירים אשר לשלמות.

שלמות אינה מושלמת. משה הוציא עם שלם ממצרים ולא עם מושלם. גם ערב-רב היה בו, גם שבטים למיניהם ותכונותיהם. וגם בארץ זבת חלב ודבש היו וישנם גם סלעים ומדבר וביצה. גם זו השלמה אינה מושלמת, אם כי האהבה שרה לה שיר: "ומום אין בך".

על דעת המום שבה, בְּאַרְץ, על דעת המומים שבהם, בבני העם הזה: נאהב אותה, נאהב אותם. ובלבד – בשלמותם. עם שלם יכול לשאת גם חולשות. ארץ שלמה תוכל לשאת גם לחצים.

אין שלום ללא שלמות. אין שלמה לפני דָּוִד. לשיר-השירים קדמו שירי משה, דבורה ודָּוִד, ולא השירים בלבד.

השלום הוא פרי המלחמה הגדולה, השירה הגדולה, והאהבה הגדולה אל השלמות.

~~~~~

הערת סיום:

המאמר פורסם ב'ידיעות אחרונות' בניסן תשל"א, ומובא כאן בדילוגין.

הערות:

1

נחלקו חכמים במדרש 'שיר השירים רבה' (פרשה א') על הסדר בו חיבר שלמה את שלושת ספריו: 'שיר השירים', 'משלי' ו'קהלת'. אלדד הולך בדרכו של רבי יונתן, האומר: "'שיר-השירים' כתב תחילה, ואחר-כך 'משלי', ואחר-כך 'קהלת'" – ונימוקו עמו: "מִדְרַךְ אֶרֶץ, כשאדם נער אומר דברי זמר; הגדיל – אומר דברי מְשָׁלוֹת; הזקין – אומר דברי הבלים".